

„Minden ideológiának van fundamentalista változata”

Wildmann Jánossal, a Wesley János Lelkészképző Főiskola egyetemi docensével beszélget Nagy József

– *Mit változtat a világon a Charlie Hebdo elleni merénylet? Mélyül a „kulturális háború”?*

– Mélyülhet. Hiába gyarapodik elképesztő tempóban az emberiség technikai tudása, hiába a modern civilizáció a maga vívmányaival, sokakat ma is a fundamentalizmus irányít. És amikor két fundamentalizmus találkozik, kész a baj, hiszen attól fundamentalista a fundamentalista, hogy hangoztatja az amúgy részben megalapozott, abszolútnak tartott igazát, jottányit sem engedve belőle. Európában a fundamentalizmust az iszlám szélsőségeként értelmezik. Az iszlám felől nézve viszont a szólásszabadságnak és a sajtószabadságnak mindent alárendelő liberalizmus a fundamentalizmus. A Charlie Hebdo elleni merénylet e két fundamentalizmus tragikus találkozásának egyik megnyilvánulása. Engem az érdekel, hogy hogyan jutunk közelebb a békés egymás mellett éléshez. Az első lépés szerintem, hogy megpróbáljuk megismerni egymást. Az iszlám kapcsán különösen fontos és ígéretes ez, hiszen az iszlámhívók jelentős része ma már – és ma még! – nyitott az európai civilizációs értékrend iránt. Am ha folyamatos sértegetést szenvednek el tőlünk, az ellenségünké tesszük őket. Elsősorban az Európában élő muszlimokról beszélek, de az arab világban, Irakban, Iránban, Szíriában is elindulhat a visszarendező-

– *Gondolkodjunk a másik fejével, vagy engedjünk az elveinkből? A Charlie Hebdo főszerkesztője nyilatkozta évekkkel ezelőtt, hogy ha egyszer is meghátrál, mondjuk, nem közöl Mohamed-karikatúrát, másnap új követelést kap, harmadnap megint újat, és egyszer csak kiürül a lap.*

– Gondolkodjunk a másik fejével is, és ne engedjünk az alapértékeinkből sem. Sok mindenre mondjuk manapság, hogy az számunka elvi kérdés, de az elveknek és értékeknek létezik hierarchiájuk. A nyugati civilizációban az ember élete a legnagyobb érték. Egyébeként a kereszténységben is, mert itt az Isten nem fogad el emberáldozatot, de maga az Isten meghal az emberért. Jézus a keresztfán így imádkozik hóhéraiért: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!” Aki az emberi élet ellen tör, az bűnöző, legyen az közönséges gyilkos vagy terrorista, ezért velük szemben fel kell lépni. A szólásszabadság viszont nem abszolút érték – kivéve a liberális fundamentalizmusban –, és elképzelhető olyan helyzet, amikor el kell viselni ennek korlátozását. Például amikor ez mások legmagasabb értéke, identitása ellen irányul. Nagyon sok mohamedánnak nem az emberi élet a legfőbb jó, hanem Isten és a Próféta, amit az is bizonyít, hogy tucatjával, százával áldozzák fel akár saját magukat értük. Erre mondom én, hogy amit

nekünk egy ember megölése jelent, azt jelentheti egy muszlimnak Allah vagy Mohamed meggyalázása. Figyelmén kívül hagyhatjuk ezt, de akkor háborúzunk. Ehelyett azt javasolom, ismétlem: ne fogadjuk el, ha valaki az alapértékeink ellen tör, és mi se törjünk a másik legfőbb értéke ellen.

– *Akkor ön is kezdheti karcsúsítani a vallástörténeti kurzusainak tanmenetét, különösen a Mohamed államalapításáról értekező szakaszt.*

– Szó sincs róla. Én a kurzusaimon nem gyalázok senkit. A történelmi tények tárgyalása nem ez a kategória. Az iszlám történelmének is vannak véres időszakai. Mohamed nemcsak próféta, hanem hadvezér is volt, aki nem bánt kesztyűs kézzel az ellenfeivel, és kora viszonyainak megfelelően az anyagi javak megszerzésében a rablástól sem riadt vissza. Erről beszélni nem muszlimgyalázás. Mint ahogyan az sem kereszténygyalázás, ha a kereszties háborúkról vagy az inkvizícióról beszélünk, és az sem magyargyalázás, ha a honfoglaló magyarok portyázásait említjük.

– *Mondja ön. A muszlimok meg azt mondják: még lerajzolni sem szabad a prófétát.*

– Egyes muszlimok mondják ezt.

– *Azon egyes muszlimok némelyike fogja a fegyvert.*

– Nem állítom, hogy a terrorizmus már azzal elkerülhető, ha az európaiak önmérsékletet tanúsítanak. Nem is velük kell fenntartani a párbeszédet, hanem a normális többséggel.

– *Miért is tilos Mohamed ábrázolása?*

– Az ok a bálványimádás elkerülése. Az iszlám állítja, hogy Mohamed ember volt, nem isten, így bár-

miféle ábrázolása Allahhoz való hasonlóságát feltételezné.

– *Mégis rengeteg Mohamed-ábrázolás maradt fenn. Keresztény művészek eltévelyedett prófétaként mutatták be őt, európai templomokban látni Mohamed-szobrot, és Dante is ír a pokol nyolcadik bugyrában megpillantott Mohamedről. Sőt muzulmán országban is látni Mohamed-ábrázolásokat, a szunnitáknál kevésbé, de például a síita többségű Iránban a piacon is kapható a prófétát ábrázoló festmény.*

– Ahogy utaltam rá, a muszlim világban sem gondolkodnak egyformán, és a korábbi évszázadokban sem gondolkodtak egyformán az emberek. Az ábrázolásokban egyébként gyakran azzal felelnek meg a tiltásnak, hogy arc nélkül mutatják Mohamedet.

– *Hogy kacifántosabb legyen, Mohamed ábrázolásának tiltása nem a muszlim hit gyökerétől ered, maga a Korán nem, csak egy kiegészítő vallási irat, a Hadisz értekezik róla. Nem is volt központi téma egészen 2005-ig, amikor egy Dániában élő iszlamista vallási tanító, Abu Laban a Közel-Keletre utazva fel nem korlátozta a kedélyeket a „Mohamedgyalázó” európaiak ellen.*

– Ezért beszélek én arról, hogy ismerjük el a másik legfőbb értékét, és nem arról, hogy vegyük figyelembe az alacsonyabb rendű, ráadásul ellentmondásos tiltásokat és előírásokat.

– *Szóval mit tenne ön, ha megfenyegetnék, hogy keresztényként az óráin ne vegye a szájára Mohamed nevét, különösen ne merészelje azzal hergelni a hallgatóit, hogy a próféta erőszakos tetteiről beszél? Kockáztatna?*

– A történelmi tények tárgyalásával nem hergelem a hallgatókat. Bizonyára vannak, akik szerint „jaj

a tényeknek!”, de hát fundamentalisták mindig lesznek, velük nekem nincs dolgom. Megjegyzem, a pécsi egyetemen muszlimokat is meghívtam a vallásközi párbeszédre. A másik oldal nem fundamentalistában van dialóguskészség, képesek különbséget tenni az öncélú gyalázkodás és az objektivitásra törekvő tudományos munka között. Az elmúlt években mindkét kultúrában nőtt a párbeszédre való hajlandóság. Nem igaz, hogy a gazdasági hasznán kívül csupa negatív hatása volt a bevándorlásnak, hiszen az Európában megforduló muszlimok hazavitték és hirdették az európai kultúra értékeit. Ők a mi partnereink. Pengeélen táncolunk, Európa elemi érdeke, hogy ne az iszlám fundamentalisták, hanem az európai életbe integrálódó muszlimok malmára hajtsa a vizet. Azért is iszonyú veszélyes a Charlie Hebdo elleni támadás, mert láncreakciót indíthat be. Mostanáig ötvenezer példányban kelt el a lap, a francia határon túl a kutya se ismerte, aztán jött a merénylet, erre a következő számot ötmillió példányban nyomtatták ki – megjegyzem, ami hitelességük felhalmozódott a szólásszabadság hangsúlyozása és a merénylet keltette együttérzés révén, azt lerombolták ezzel az üzlet-szagú lépéssel –, a fél világ róluk beszél, Európa-szerte tüntetések kezdődtek, atrocitások történtek. Bő egy héttel később pedig már ott tartottunk, hogy Nigériában keresztény templomokat gyújtottak fel muszlimok. Döbbenetes. Mi köze egy nigériai keresztény templomnak a Charlie Hebdóhoz?!

– *Ráadásul a lap munkatársai kifejezetten baloldaliak voltak, úgy tudni, az áldozatok közül hárman is trockista nézeteket vallottak.*

– Hát nem abszurd? A lapnak a

katolikus egyházhoz, ismerve egyéb karikatúráit, semmi köze, de Nigériából, egy nigériai muzulmán szemével nézve az európai Charlie Hebdo azonos Európa hitével, a kereszténységgel. Ebből persze a legkevésbé sem következik, hogy a lap felelőssé tehető a merényletért, úgy általában a terrorizmusért, pláne nem a nigériai gyújtogatásért, de az elvitathatatlan, hogy szikrája volt az események láncolatának. A felelős cselekvés pedig ott kezdődik, hogy az ember számításba veszi tette lehetséges hatásait, és akár az is megfordul a fejében, hogy aki nem tud írni, nem tud rajzolni, az azzal torolja meg a rajta esett sértést, hogy visszaüt. Vagy lő.

– *A béke érdekében mit tenne a Charlie Hebdóval és társaival? Igyekezne meggyőzni az önmérsékletről az életben maradt munkatársakat? Betiltaná a lapot? Úgy általában szankcióval sújtaná az Allahot, Mohamedet gúnyolókat?*

– Ez nem ilyen egyszerű. A legjobb lenne, ha a társadalom minden tagja felfogná, mi a tét, s e szerint cselekedne a politikustól a tanáron át az újságíróig mindenki. Amúgy Európában mindkét végletre van példa. Hadd emlékeztessenek, hogy a francia kormány jóval a merénylet előtt többször is kérte a Charlie Hebdo szerkesztőségét, hagyjon fel a muszlimok froclizásával, de mást nem tett. Ausztria és Németország viszont sok éve törvényben tiltja a vallásgyalázást, és amikor a mostani merénylet után egyes liberális politikusok azzal álltak elő, hogy el kell törölni e tiltó passzusokat, követelésük nem talált nyitott fülekre. A magyarországi szabályozás a némethez áll közel, büntetlenül itt sem gyalázhatók a vallási közösségek és etnikai kisebbségek.

– *Cigánygyilkosságra uszítani*

valóban tilos. De mondjuk az olyan karikatúrák „csupán” a jó ízlést sértik, amelyeken csillagos éjszakan vigyorgó roma férfi mászik át egy kerítésen, hátán zsák, melyből kétségbeesett tyúk feje kandikál ki, a háttérben „fehér” anyóka rázza botját az ég felé?

– Én nem ízlésről vagy érzékenységről beszélek, amikor a szólás-szabadság korlátait hozom szóba, hanem csak és kizárólag a legszen-
tebb, identitást jelentő értékről. Ami nem ez ellen irányul, az más kategória. A katolikus egyház érzékenységét igencsak sértette, amikor feltárták az egyház bűneit, megmutatták sötét oldalát. Ettől még a tényfeltárássra szükség volt. És szükség van a kritikára, bírálatra, a görbe tükörrre. A zsákos karikatúra ízléstelen, ostoba, általánosító, de nem érzem a Mohamedet gyalázó francia rajzokkal azonos súlyúnak. A cigányság kapcsán nyíltan kellene beszélni arról, milyen szociális és kulturális körülmények terelik a nehéz sorban élőket, és nem csak a cigányokat, a bűnözői lét felé, de persze nem primitíven, végtelenségig leegyszerűsítve, sarkítva, hanem korrektségre törekedve. Szerintem az igényelné a legkeményebb fellépést, ha a cigányság kiirtására buzdítana egy karikatúra. A szólás- és sajtószabadság szélsőségesen liberális védelmezőinek pedig figyelembe kellene venniük, hogy az európai jogrendben ma is bűncselekmény mind a gyűlöletre uszítás, mind a holokauszttagadás.

– *Európa szabadulna az iszlám fundamentalistáktól, és ennek hatása lehet az unió amúgy is átalakulóban lévő bevándorláspolitikájára. A magyar miniszterelnök a tragédia utáni nemzetközi megemlékezés napján jelentette ki, hogy*

politikai menekültet befogadunk, de a hazájukat gazdasági okból elhagyóknak hazánk nem tud menedéket nyújtani. Egyszerűbben: aki nek veszélyben az élete, elfér nálunk, de aki csupán jobban szeretne élni, mint odahaza, annak itt nincs keresnivalója. Egyetért Orbán Viktorral?

– Mi a különbség egy gazdasági és egy politikai menekült között?

– *Az egyikre lőnek, a másik „csak” éhezik.*

– Vagyis szélsőséges esetben mindkettőt a halál fenyegeti. Mi alapján döntjük el, hogy az egyiknek adunk esélyt, hogy megmeneküljön a haláltól, a másiktól meg nem? A visszaéléseket természetesen ki kell szűrni, de sokkal problémásabbnak tartom azokat a gazdasági bevándorlókat, akik sok ezer dollárért vásárolnak magyar állampolgárságot. Szó nincs itt értékekről, nyers érdekek dominálnak. Keresztény emberként nem tudok azonosulni Orbán álláspontjával. Egész egyszerűen nem értem, hogy egy felelős európai miniszterelnök miért kapcsolja össze a terrorizmust a bevándorlással.

– *Végül is nem kapcsolta össze.*

– A mondataiban nem, de azzal, hogy elképzelésével Párizsban, a merénylet emléknapiján állt elő, egyértelművé tette, hogy a fejében összefügg ez a két dolog.

– *Arab bevándorlók gyerekei gyilkoltak Párizsban. Ha nincsenek Európában, nem itt lövöldöznek – ez a logika.*

– Csakhogy nem úgy néz ki a dolog, hogy jönnek a külföldiek, menekültjogot kérnek, aztán nekiállnak kiirtani minket. Franciaországban francia állampolgárok gyilkoltak. Nem tudok mást mondani: az a politikus, aki szoros összefüggésbe hozza a terrorizmust a be-

vándorlással, aljas ösztönökre épít. Ilyet civilizált európai politikus nem tesz, ennek semmi köze az európai értékrendhez.

– *Orbán tán nem is a terrorizmustól tart elsősorban, hanem attól, hogy a kontinens gazdaságilag nem bírja majd el a bevándorlókat. Ezzel a vélekedéssel a politikusok között sincs egyedül. Tán érzi a trendet, s az élére állna. Ön szerint nem rejt veszélyt a növekvő bevándorlás?*

– Dehogynem. Számos előnye mellett okozhat gazdasági, szociális és persze kriminológiai problémát. Ezeket kezelni kell. Munkahelyteremtéssel, a szociális rendszer megerősítésével, a rendőrség korszerűsítésével. De hangsúlyozom: mindennek semmi, de semmi köze a terrorizmushoz.

– *A magyar jobboldaltól gyakran hallani, hogy nemzeti tragédiánk, Trianon egyetlen előnye a „homogén nemzetszerkezet”. Ennek köszönhetően úsztuk meg, hogy úgy járjunk, mint a kettéhasadó Csehszlovákia, vagy mint a háborúban darabjaira hulló Jugoszlávia. Ez a homogenitás, vélik, versenyelőnyt jelenthet nekünk a jövőben is.*

– Nagyon idegen tőlem ez a gondolat. Azzal, hogy beléptünk az unióba, azt is mondtuk, hogy a közösség többi tagja előtt lebontjuk a határainkat, valamint nyitottan fordulunk a kontinensen túli országok felé is. A globalizálódó világ nem is tesz lehetővé más ésszerű alternatívát. Az unió egyik alapelve az emberek és a munkaerő szabad áramlása. Több százezer magyar „gazdasági menekült” dolgozik Londonban, Berlinben, Dublinban, szerte Nyugat-Európában, és mi vagyunk a legjobban felháborodva, ha bárhol bárki korlátozni kívánja őket. És mi van azokkal, akik az

unión kívülről jönnek? Az ő gondjuk is létező probléma, amit ideiglenesen ugyan távol tarthatunk, továbblapozhatunk az újságban, amikor arról olvasunk, hogy ezen a héten is felborult egy menekültszállító hajó az olasz partoknál, ismét vízbe fullt két-háromszáz ember. Na de ez volna a civilizált magatartás?

– *Magyarország a bevándorlók szemében átutazó ország, amire rá is játszottunk azzal, hogy a délről, keletről érkező menekülteket a nyugati határszélre telepített táborokba szállítottuk, s éppen csak GPS-t nem adunk a kezükbe, hogy „hölgyek, urak, arra van Bécs”. De a párizsi merénylettől függetlenül úgy tűnik, Nyugat-Európa „megtelt”, megeshet, évről évre tízezrek rekednek majd nálunk.*

– Természetesen nem fogadhatunk be mindenkit, hiszen a legnagyobb, legerősebb csónak is megteelik egyszer, de egy felelős kormány nem gerjeszthet idegengyűlöletet. Másrészt, noha nem vagyok politikus, az a véleményem, hogy ez nem tagállami hatáskör kellene legyen, hanem uniós. Nem tartható a jelenlegi gyakorlat, melyben az északi országok lényegében kihúzzák magukat e probléma orvoslásából. Amikor globális kérdések forognak kockán, nem szerencsés, ha egyesek a vélt vagy valós nemzeti érdekeiket helyezik előtérbe.

– *Úgy tudni, az EU kvótát állapítana meg, a tagállamok létszámuk és gazdasági erejük alapján lennének kötelesek befogadni menekülteket.*

– Üdvözlém ezt a megoldást. De azt is ki kellene találni, hogyan boldogulnak a befogadottak. Szinte semmit nem oldunk meg, ha német mintára csak segítünk, de elzárjuk őket a munkaerőpiactól. Integráció kell az első perctől nyelv-

oktatással, munkával. Németországban létezik egy sikeres helyi kezdeményezés is, amely arra törekszik, hogy a németek és a menekültek rendszeresen találkozzanak, beszéljék meg és lehetőleg közösen oldják meg problémáikat. Ez az integráció mintapéldája.

– *A most formálódó brüsszeli bevándorláspolitikai egyik sarokköve állítólag az lesz, hogy „a keletkezése helyén oldjuk meg a problémákat”.*

– Nagyon helyes. Szerintem is az a megoldás, ha a világ gazdagabbik része segít kezelni azon országok gazdasági és politikai problémáit, ahonnan elindulnak a gazdasági menekültek. Hallani a németek által végzett afrikai munkahelyteremtésről. Derék dolog, ráadásul közelebb visz az igazságossághoz. A bevándorlókat adó országok zöme évszázadokon át európai gyarmat volt, nyersanyagaikkal, terményeikkel táplálták a mi kontinensünk megerősödését. Jó, Magyarország ugyan nem gyarmatosított, de az európai gazdaság nyújtotta előnyökből részesülünk. Tetszik, nem tetszik, a volt gyarmati országokban nem alaptalanul érzik úgy, hogy Európa az ő kárukra gazdagodott meg. Annak ellenére, hogy ennél azért sokkal bonyolultabb a kép, hiszen a mostani szegénységünkben oroszánrésze van az ottani elit hatalmaskodásának, korrupszágának, a törzsi viszálykodásnak is.

– *Térjünk vissza kicsit az európai fundamentalizmusokra. A liberális fundamentalizmus már megkapta öntől a magáét. Van másik?*

– Hogyne! Minden ideológiának van fundamentalista változata. Ezeket, bár nem egyformán, de veszélynak tartom, ugyanakkor azt is mondom, föl kell tárnunk a mögöttük húzóó okokat. A szólásszabadság egyébként fontos és véden-

dő, de nem abszolút érték. Az nincs rendjén, hogy én, az író ember, szavakkal gyalázhatok valakit, de állszentül fölháborodok azon, hogy a másik, aki nem a szavak embere, erre ökölrel a képembe vág.

– *„Ökölrel a képembe”?*

– Direkt volt.

– Ahogy a pápa fogalmazott a mi nap: „Az ember általában nem reagálhat erőszakosan, de biztosíthatom önöket, hogy ha valaki az anyámat szidná, annak számítania kellene tőlem egy ökölcsapásra... Nagyon sok ember van, aki gyalázza az egyházakat, kigúnyolja őket. Nos, ők könnyen úgy járhatnak, mint az ember, aki az anyámat szidta. Vannak bizonyos határok... Az embereknek nemcsak szabadságuk van, hogy azt mondjanak, amit csak akarnak, hanem felelősségük is.” Azért ez jó szöveg, nem?

– *Nagyon jó szöveg. Tényleg visszazütné Ferenc az anyázónak?*

– Biztos vagyok benne, hogy nem. De hogy ezt a mondatot merete vállalni, hát, az igencsak tiszteltetreméltó.

– *Sok mindent vállal. Az milyen volt, amikor keresztelő közben kiszólt az édesanyáknak, hogy tessék csak szoptatni a babákat, ha éhesek!*

– Remek.

– *Mintha egy hollywoodi forgatókönyvíró konstruálná a fellépéseit. Hogyan kerül ő a katolikus egyház élére? A Vatikán direkt ilyen laza, „emberarcú” pápát választott, piározni a válságban lévő egyházat? Vagy Ferenc a bíborosi kart is meglepte a viselkedésével, s lesik, ahogy elszabadult hajóágyúként tarol le tabukat, és fogják a süvegüket, hogy Uristen, kit emeltünk magunk fölé?*

– Nyilván piárszempontból is kiaknázható Ferenc fellépése, de ennél fontosabb, hogy fellép a katolikus egyházban is létező fundamen-

talizmus ellen. A válasz az ön kérdésére a pápa múltjában keresendő. Az 1962 és 1965 között tartott második vatikáni zsinat idején tanult teológiát, és későbbi nyilatkozataiból kitűnik, mély nyomot hagyott benne a zsinati gondolkodás. A zsinatnak három célja volt: az egyház belső megújítása, a világ felé nyitás, valamint a más vallásokkal – köztük az iszlámmal – való párbeszéd. Sajnos, a zsinat utáni egyházvezetés nem volt következetes a reformok megvalósításában, ám a fellelkesült fiatalok, köztük a jelenlegi pápa, fél évszázadon át dédelgették lelkükben a változás vágyát. Ferenc eltökéltségén, dialóguskészségén a párizsi merénylet sem változtat. Abszolút őszintének érzem a megnyilvánulásait. Inkább azon csodálkozom, hogy miért csodálkoznak rajta. Ami pedig a főpapi reakciókat illeti, köztudott, hogy Ferenc pápát nem minden bíboros támogatta, megválasztását jó néhányan rossz döntésnek tartották. Őket az a tévképzet vezeti, hogy a nagy nyitásból káosz nő ki, melynek számukra a hatvannyolcas párizsi diáklázadás a jelképe. Ezért arra törekedtek, hogy megakasszák a reformokat, és megszilárdítsák az egyházi tekintélyt. Így viszont elfedték a problémákat, s nem kezeltek olyan súlyos visszaéléseket, mint az Egyesült Államoktól Anglián át Németországig végigsöpörő pedofilbotrányok sorozata. A reformszárny, amelynek élére most Ferenc pápa állt, eddig is tudta: nem a reformok okozták a botrányokat, hanem a problémák föltáratlansága.

– *Tényleg változik a katolikus egyház?*

– A reform hullámai épphogy elindultak Rómából, Ferenc pápa és a korábban hallgatásba kényszerít-

tett, katedrájuktól megfosztott zsinati gondolkodók felől. Egyelőre kérdés, milyen mélyre hatol az átalakítás, hiszen a rendkívül erős konzervatív egyházvezetői réteg a pápával szemben is igyekszik érvényt szerezni felfogásának, értékeinek, érdekeinek. Akkor áll be jelentős változás, ha a helyi egyházakat is eléri a reform. A Vatikán 2013 őszén a házassággal és a homoszexualitással kapcsolatos pápai kérdőívet küldött szét, amiről a demokratikus országok egyházában kikérték a hívek véleményét. Magyarországon annyi történt, hogy a püspökök kiválasztottak néhány embert, és velük konzultálva kitöltötték a kérdőívet.

– *Önnel már az állampárti egyházügyi hivatal sem volt jóban, konkrétan kitiltották az országból, évekig Svájcban élt, ott tanult teológiát, majd tanított egy iskolában. A rendszerváltás után hazatért, azóta folyamatosan kritizálja a magyar katolikus egyházát. Olyannyira, hogy 2010-ben gyakorlatilag ön buktatta meg a pécsi egyházmegye vezetését, a püspök lemondott, a gazdasági vezető pár hete kapott másodfokon két év tíz hónap börtönt. Szóba áll még önnel az egyház?*

– Nem buktattam meg a pécsi egyházmegye vezetését, én ehhez kicsi vagyok. Beadványainkra a Vatikán reagált, ott született a döntés, most pedig több tőlem független följelentés végeredményeként a magyar bíróság előtt. Azok, akik egy szigorúan tekintélyelvű egyházképpel rendelkeznek, talán az egyház ellenségének tartanak. Pécsen egy vallási közösségben egy hozzám nagyon közel álló csoporttag azt mondta: „Tudod, János, ha te nem vagy, még mindig a régi püspök uralkodik fölöttünk, s vele

a régi, maffiaszerű bagázs, na de hogyan lehet nekimenni az anyaszentegyháznak?! A saját anyja hibáit nem fedi fel az ember, hanem takargatja.” Egyre többen belátják azonban, hogy „növeli, aki elfödi a bajt”. Egyes egyházi személyekkel nagyon jó kapcsolataim vannak Budapesten, külföldön pedig több magas rangú egyházi méltósággal is levelezésben állok.

– *Hogyan minősíti azt, ami a régió legkatolikusabb országában, Lengyelországban történik? Ahogyan az ÉS egy tavaly nyári cikkében (Domány András: Lesz-e varsói kalifátus, 2014. július 27. – N. J.) olvasható, a lengyel püspöki kar úgy ítéli meg, rá nem vonatkozik az állam néhány törvénye, s azt várja el, hogy a parlament igazítsa az egyház elvárásához a minden állampolgárra érvényes passzusokat. A katowicei érsek szerint „a lelkiismeret az emberek alkotta törvény fölött áll, alapvető emberi jog elutasítani azt, ami erkölcsileg rossz”. A lengyel egyház még abban az esetben is ragaszkodik az abortusz tiltalmához, ha a magzat súlyosan sérült, életképtelen. Továbbá híveinek tiltja a mesterséges megtermékenyítést, s egységesen betegnek bélyegezte a lombikbábiként fogant tízezer lengyelt. Egyre több lengyel egészségügyi intézmény deklarálja, hogy őt nem a polgármester, hanem a Szentlélek irányítja, és volt példa arra, hogy a magzata betegségéről náluk értesülő anyát megakadályozták abban, hogy másik kórházba menjen abortuszra. Számos patika vezetője a lelkiismeretére hivatkozva nem árul fogamzásgátlót és óvszert. A legszebb pedig az, hogy egy püspök szerint a pedofil ügyekről a társadalom romló erkölcsé tehet, konkrétan a szaporodó válások, ugyanis a csonka családban felnövő*

fiúk szeretetre vágyva törleszkednek a paphoz, és abból lesz a baj. Azért ez is fundamentalizmus, nem?

– Az, persze. Itt is szemellenzős táborok közti ellenállásról van szó úgy, hogy mindkét tábor alapvető értékeit érintik a sorolt kérdések. A katolikusok tiltják az abortuszt a nőnek és az orvosnak is. A szekularizált értékrend viszont liberalizálná azt, sőt néhol egyáltalán nem támasztana ellene korlátot. Mit lehet tenni? Megint csak azt mondom, nincs más lehetőség, mint a párbeszéd. Egyrészt el kell fogadni, ha egy orvos nem hajlandó terhességmegszakításra. Másrészt minden terhes nőnek jár az „egérút”, és ha orvos lelkiismereti okból nem hajlandó abortuszra, akkor nemcsak saját álláspontját kell ismételtetnie, hanem kötelessége információval ellátni az asszonyt. Az nem fundamentalizmus, ha tartom magam az értékeimhez, az viszont fundamentalizmus, ha a másik embert is az én értékeim betartására akarom kényszeríteni. A legbenső és legfelső érték erkölcsi. A legfontosabb az, hogy én mit tartok jónak, helyesnek, hogyan van az életemnek értelme, s ez nem függ sem Orbán-kormánytól, sem Gyurcsány-kormánytól, sem Kaczynskitól, sem Tusktól, sem demokráciától, sem diktatúrától. Az állam, mint a társadalom által létrehozott és elvileg a közjóért, a polgárok összességéért dolgozó alakulat nem feltétlenül a legmagasabb identifikációs tényező – van, akinek igen, van, akinek nem. Ebben igazat adok a katowicei érseknek.

– *Az egyház megteheti, hogy legalábbis részben az állam törvényein felül helyezi önmagát?*

– Súlyos erkölcsi kérdésben igen, úgy az egyház mint szervezet és az egyes hívek is.

– *Demokráciában is, ahol a választópolgárok voksa legitimálja a hatalmat?*

– Sőt kötelességük megtenni. Olyannyira igaz ez, hogy az egyház önmagával szemben is alkalmazza az elvet: aki az egyházi paranccsal lelkiismereti okból nem ért egyet, annak a saját lelkiismeretére kell hallgatnia, s nem az egyházi tanításra. És ez szerintem helyes. Az egyház szerint az abortusz bűncselekmény, azonos súlyú a gyilkossággal, ezért tiltja a benne való részvételt. A hívek mint állampol-

gárok természetesen törekedhetnek arra, hogy álláspontjukat politikai síkon is érvényesítsék, de ha alulmaradnak, akkor nem kényszeríthetik másokra az akaratunkat. Itt a határ. Visszaértünk: az értelmes párbeszéd feltétele, hogy elhiszük, komolyan vesszük, hogy a másik is megpróbál a maga értékei szerint becsületesen élni.

– *Ez az orvosság a fundamentalizmusra?*

– Orvosság? Inkább az első lépés abba az irányba, hogy megértsük egymást.

90

Elekes Károly munkái (41. o.)